

IV. Teorie genderovaného socializačního procesu

- 1. Sociologický pojem *výchovy/socializačního procesu*
- 2. Psychodynamicky-vývojové, kognitivní teorie (Piaget, Erikson, Kohlberg, Sandra Bem)
- 3. Psychoanalytické teorie (Freud, Chodorow)

- *Literatura: Renzetti, C.M., Curran, D.J. (2003): Ženy, muži a společnost. Praha, Karolinum. (str. 93-123)*

1. Socializační proces

Socializační proces je prostředkem reprodukce stávajících struktur, hodnot, norem a vzorů jednání v určitém systému.

Socializace je komunikativní a učební proces, ve kterém se z původních jednoduchých rolí vyvíjí rolová komplexita.

Berger a Luckman hovoří o dialektickém vztahu jedince a společnosti, kteří se vzájemně podmiňují a tím i reprodukují.

Socializační proces zahrnuje:

- 1) výchovu jako intencionální působení na děti
- 2) neintencionální působení prostředí
- 3) aktivní podíl dítěte, které se vyrovnává se společensky platnými normami, hodnotami a vzorci jednání

Pohlaví, pohlavní kategorie, gender

West/Zimmermann:

- Pohlaví se určuje (přiděluje) při narození (birth classification, morfologie, hormony, chromozomy)
- Sociální zařazení do genderové kategorie. Kulturní vzory pro hraní genderových rolí (sex category: social membership)
- Sociální gender jako dynamický výsledek hraní gender v interakcích (gender: processual validation of that membership)

Prostředky každodenní genderové socializace:
význam vybavení, oblečení, hraček, literatury a massmediálních pořadů pro děti,

- Každodenní zacházení s chlapečky
- více laskání
- více pozornosti
- více pečujících osob
- méně napomínání
- větší akční okruh
- více motoriky
- tolerování vlastní vůle, agresivity a tvrdosti dítěte

- Každodenní zacházení s holčičkami

-
-
-
-
-
-

Socializace ve škole (Lucie Jarkovská)

- škola zprostředkovává vědění, schopnosti a normativní vzorce – kvalifikační funkce
- provádí selekci a alokaci - alokační funkce
- legitimizuje stávající systém včetně genderové struktury – reprodukční funkce
- škola jako instituční rámec a jako interpersonální rovina verbálních a neverbálních komunikace, rozdělování pozornosti, pobízení a známkování
- školská genderovaná hierarchie
- školské kurikulum – manifestní formy a obsahy výuky
- škola jako symbolické prostředí zprostředkovává *tajné, skryté kurikulum* - čemu všemu se žáci učí ve škole a v souvislosti s ní i ve vztahu k genderu
- genderovaný jazyk učebního materiálu, práva, pravidel, vývěsek

2. Psychodynamicky-vývojové kognitivní teorie (Piaget, Erikson, Kohlberg, Bem)

Význam kognitivních schémat dvou pohlaví či dvojího genderu:

Sandra Bem: „lenses of gender“, genderová optika, common-sensuální genderové schéma, přesvědčení, že:

1. existují jen dvě pohlaví
 2. muži jsou ženám nadřazení – androcentrismus
 3. rozdíly jsou dány od přírody - biologický esencialismus.
- Toto schéma je uloženo v jazyce.

Srov. Kessler/McKenna: „typika gender v common-sensu“:

1. **jednoznačnost** – každý člověk má jen jedno pohlaví a toto je možné a nutné jednoznačně zjistit
2. **přirozenost** je tělesně nebo biologicky zdůvodněna, zakotvena, daná, nezměnitelná, nanejvýše se dá korigovat nějaký omyl

Dítě si kognitivně osvojuje tzv. sociopsychickou osobnost.

Samo se prostřednictvím jazyka přiřadí k určitému pohlaví:

Jsem chlapec, proto se chovám jako chlapec, a je výhodné se chovat jako chlapec, protože mě to odměňuje.

Jsem dívka, chovám se jako dívka, to mě odměňuje.

Význam sociální kontroly!

Co psychodynamicky-vývojové kognitivní teorie vysvětlují:
Nutnost sebezaražení k jednomu genderu, které zůstává konstantní, zatímco role samotné se mění.

Nevysvětlují měnící se (historickou) povahu genderové struktury společností.

Psychoanalytické teorie vývoje

Psychoanalytické teorie popisují vývoj jako psychosociální pohlavní zrání. Freud rozlišuje tyto fáze:

orální fáze: učení začíná narozením, protože dobrý pocit/pohoda se uskutečňují v drasticky novém prostředí. Zdrojem libida jsou ústa. Nerozlišená identifikace s matkou a orální závislost na ní: vazba na objekt či třídu objektů, jejichž prototypem je matka. Tento objekt uskutečňuje nejdůležitější potřeby ega, význam stability vztahu. Vývoj od preverbálního vztahu k osvojení jazyka. Orální fáze je ukončena krizí vztahu k matce, vzniká latence jako nová úroveň integrace dítěte do rodiny, novými významnými osobami se stávají otec a sourozenci.

anální fáze: Dítě se učí ovládnutí vyměšovacích funkcí, které jsou novým zdrojem libida a nástrojem k distancování se od primární vazby. První pravé vztahy k objektu, dítě není jen milováno, samo též miluje: rozeznává sebe – ego a druhé – alter. Počátek oidipální orientace. Děti obou pohlaví se identifikují s otcem a orientují se na okolní vnější svět.

latentní fáze: Počátek genitální zralosti, sociální závislost.

genitální fáze: Genitální orientace libida, adolescence a dospělost.

Psychoanalytické teorie genderové diference

Freud: dívky závidí mužům penis, po krátkém soupeření s matkou o otceví přízeň zůstávají identifikované s matkou.

- synové překonávají prvotní identifikaci s matkou, žárlí na otce, ze strachu před kastrací se ztotožňují s mocným, tj. s otcem
- Výsledkem socializace jsou slabé ženy a silní muži

Chodorow: silným pohlavím jsou ženy, protože zůstávají identifikovány s matkou, zatímco se chlapci pro chybějící vzor stávají ne-nemužnými muži

Oblast platnosti psychoanalytických teorií:

- Co vlastně vysvětlují: rolové jednání?
- Proč se věnuje penisu takový význam?
- Je závist vůči vlastnění penisu vrozená nebo odvozená?